NEDERLANDSCHE BOEREN-KOLONISATIE IN SURINAME.

DOOR

PROF. MR. D. VAN BLOM.

Indien het driekwart-eeuwfeest der hollandsche boeren bij Paramaribo op 21 Juni 1920 mocht blijken, een tijdperk hebben ingeluid van actieve bestuursbelangstelling in het welvaren dezer kleine-driehonderd menschen van grootendeels nog zuiver nederlandsch bloed, belangstelling die in de eerste plaats kennis-vermeerend en opvoedend zij teneinde die wroeters opteheffen uit hun staat van landbouw-technische achterlijkheid tot hooger peil van cultuur-techniek en daardoor van welvaart, — wel niemand die zich hierin niet verheugen zou. Historisch toch staat vast, dat het gouvernement aan deze boeren een zware schuld te delgen heeft, aangegaan jegens hun vaders, die het in 1845 ten getale van 384 jammerlijk onvoorbereid naar Suriname heeft laten komen, ten getale van 373 door typhus heeft laten teisteren en ten getale van 189 in den kortst mogelijken tijd daaraan heeft laten crepeeren, terwijl het daarna de overblijvende helft vrijwel geheel aan haar lot heeft overgelaten.

Maar indien het herdenkingsfeest nieuw leven mocht blijken te hebben ingeblazen aan het oude denkbeeld, dat Suriname voor hollandsche boeren een mooi land en hollandsche boeren-kolonisatie voor Suriname een mooi ding is, dan zou het schandfeit van 1845 na vijfenzeventig jaren nieuw onheil hebben gesticht.

Voor vrees is er niet veel, maar toch wel eenige grond.

In het vorig najaar kondigde de kampioen voor dit soort kolonisatie, de heer J. J. LEYS, in een zijner *Standaard*-brieven, geciteerd in het *Koloniaal Weekblad* van

25 November 1920, bl. 12, zijn aanstaand)verlof naar Nederland aan en zijn voornemen om dan „hier en daar eens propaganda te maken voor een nieuwe kolonisatie”. En het moederland heeft sindsdien inderdaad den heer LEYS teruggezien. Van propaganda zijnerzijds is weliswaar naar buiten niets gebleken; zij kan niettemin binnenskamers hebben plaats gevonden. Zijn overtuiging, dat hij daarmee een goede daad verricht, is sterk; aan haar eerlijkheid wil ik niet twifelen; een man als hij kan bezwaarlijk zichzelf het zwijgen hebben opgelegd, toen de gelegenheid om te spreken tot hen, die hij naar Suriname wil doen oversteken, voor hem was aangebroken.

Hoe is thans de stand van het geding? Zijn er, sinds ik ik September 1919 in dit tijdschrift tegen LEYS' plannen meende te moeten waarschuwen, nieuwe gegevens bijgekomen? Enkele wel. Zij worden het best besproken aan de hand eener korte samenvatting van het nu twee jaar oude tegenbetoog. En inzonderheid zal hierbij rekening zijn te houden met het antwoord daarop in een reeks „Brieven uit de West”, die de heer LEYS achtereenvolgens in de nummers van 25 November, 1, 15 en 17 December 1920 van *de Standaard* heeft doen verschijnen.

De deerlijke mislukking (om met het jongste Koloniaal Verslag te spreken). der proef van 1845 met de kolonisatie aan de Saramacca — de huidige hollandsche boeren bij Paramaribo zijn de nakomelingen grootendeels van wat daar de typhus gespaard heeft — was noch is mijn voornaamste tegen-argument. Indien thans opnieuw een proef genomen werd, zou zij zonder twijfel deugdelijk worden voorbereid, onder leiding van landbouwkundigen en hygienisten, lieden die luxe zijn geoordeeld in 1845. Zóó barre fouten als toen begaan zijn zouden thans niet opnieuw worden gepleegd. „Slechts in zooverre — schreef ik in mijn vorig artikel — laat zich uit die deerlijke mislukking . . . een argument tegen herhaling van de poging smeden, als men de thans nog bij Paramaribo boerende Nederlanders te beschouwen heeft als de nakomelingen van bij uitstek sterke individuen, producten van een onbarmhartige selectie, naar welke juist om deze reden de

mogelijkheid van dergelijke kolonisatie met lieden van normaal gemiddeld weerstandsvermogen niet te beoordeelen is."

De heer LEYS bestrijdt (in *De Standaard* van 25 November 1920) deze zinsnede uitvoerig. Ik ben bereid, hem de volle maat te geven. Laat zij onjuist zijn van a tot z; laat deze, maar één keer toegepaste „selectie” thans volledig hebben uitgewerkt, zoodat men „nu veilig (mag) aannemen, dat de weerstand der kolonisten tot het normale peil is teruggekeerd”; wat dan nog?

Dan is de vraag deze tweeledige: wat heeft de toestand, waarin deze boeren met normaal weerstandsvermogen thans verkeerden, over ons vraagstuk ons te zeggen?; en wat leeren vergelijkbare ervaringen van elders? Op deze vraagpunten komt het aan; op deze ook concentreerde zich uitdrukkelijk mijn betoog uit 1919.

Wat den toestand der hollandsche boeren bij Paramaribo aangaat, stelde dat betoog vast: „bedenklijk sobere resultaten.... armoede niet doch slechts matige welstand; degeneratie bij de nakomelingen; vernegering”.

De bedenkelijke soberheid der resultaten wordt door den heer LEYS uitdrukkelijk toegegeven; hijzelf, herinnert hij in *De Standaard* van 1 December 1920, heeft ze den boeren wel ten scherpste verweten als mede gevolg van hun eigen schuld.¹⁾

Het is goed, deze erkenenis vastteleggen; want in zijn *West-Indië*-artikel van 1919 had hij nog, de jaren 1895 en 1917 vergelijkende, economischen vooruitgang vastgesteld, een wapen dat hem zonder moeite uit de hand was te slaan met de cijfers over 1908 uit het *Koloniaal Verslag* 1909, die, geplaatst naast die van 1917, een onmiskenbaren achteruitgang in deze negen jaren markeeren. Ik wees hierop in 1919 en mijn opponent erkent (in *De Standaard* van 17 December 1920), dat het „werkelijk een lastig geval” voor hem is. Hij en de boeren, met wie hij erover

¹⁾ Men zie het aardige herdenkingsboekje *De vestiging van de nederlandse kolonisten in Suriname herdacht*; 1845—21 Juni — 1920; uitgegeven door de groep „Suriname” van het „Algemeen Nederlandsch Verbond”; H. van Ommeren, 1921, Paramaribo.

sprak, begrepen daar niets van; zij zouden achteruit hebben geboerd?; een der boeren zou nagaan of de cijfers van 1908 in het *Koloniaal Verslag* wel juist waren en de heer LEYS zou dan het bevondene publiceeren. Gepubliceerd nu van dien aard is er niets, de voor den heer LEYS onprettige cijfers van 1908 staan nog steeds overeind en wanneer hij op die rondborstige erkenning van het „lastig geval” laat volgen: „voorsnog geloof ik niet, dat, als ik mij houd aan de vergelijking van de cijfers van 1895 en 1917, Prof. van Blom mij zal beschouwen als een onfatsoenlijk man als ik onze jonge boerenarbeiders uitnoodig om naar Suriname te komen . . . ik zal dat nooit doen op grond van cijfers . . . maar ik doe dat op grond van feiten”, dan is hierop weinig anders te antwoorden dan dit: zoodra cijfers uit drie jaren bekend zijn, is het onverdedigbaar, juist die van dat jaar, dat uwe slotsom omwerpt, wegtelaten nadat zij U uitdrukkelijk zijn voorgehouden; want achter deze „cijfers” staan „feiten” en deze feiten waarschuwen tegen de overplanting van nederlandsche boerenarbeiders naar Suriname; en of „onfatsoenlijk” is wat ge voornemens zijt?; een ander woord bezig ik liever om een goed-willend man, die een lieve maar gevaarlijke illusie niet los kan laten, te teekenen: lichtvaardig zijt ge wel.

Lichtvaardigheid van den heer LEYS blijkt uit meer.

In *De Standaard* van 11 Juli 1921 juicht hij: „ik sta niet meer alleen; ik heb machtige bondgenooten gekregen en tegelijk met het aangroeien der bondgenooten verslapen de aanvallen der tegenstanders, met name die der wetenschappelijke tegenstanders.”

Een dezer machtigen is de schrijver van een artikel in het blad *Suriname* (1921 no. 12), die G. onderteekeent, wiens naam mij verder niet bekend is (de heer LEYS raadt ernaar: GREINER?) en die, op grond van „berichten uit het Moederland . . . dat aanstonds 60 percent van de Nederlandsche bevolking armlastig zal worden”, Suriname door wegeaanleg en in het algemeen door „eene organisatie . . . die klinkt als een klok” erop wil „inrichten . . . de krachtige armlastigen in Nederland hier een toekomst

te bezorgen'', waardoor men „van vele Hollanders hongerlijders grootgrondeigenaren (zal) kunnen maken''.

Machtiger dan deze bondgenoot is denkelijk ook in de oogen van den heer LEYS de man, dien hij verder als zoodanig binnenhaalt,, de heer T.J. PYTTERSEN, schrijver van een aantal uiterst belangwekkende artikelen in de twee eerste jaargangen van dit tijdschrift.

Zie, roept de heer LEYS uit, niet een der vele mannen van de wetenschap, die de *West-Indische Gids* lezen, „heeft zijn stem verheven tegen 's heeren Pyttersen's plannen. Waarom niet? Als de wetenschap heeft uitgemaakt dat de Europeaan in de tropen geen lichamelijken arbeid kan verrichten, dan rust toch op de mannen der wetenschap de dure plicht om te waarschuwen tegen Pyttersen's plannen zooals ze dat gedaan hebben tegen de mijne. Ik begrijp het wetenschappelijke niet, dat er zit, in 't afbreken van de plannen van den een en 't rustig laten uitwerken van de zelfde plannen door den ander. Mag ik met alle bescheidenheid de vraag doen aan Prof. van Blom hoe hij denkt over het importeeren van Hollanders door den heer Pyttersen?''

Indien de heer LEYS zijn gewoonte van slordig lezen niet aflegt, kan ik hem niet beloven, voortaan te blijven antwoorden op verdere vragen die hij mij in de toekomst nog zou kunnen stellen. Althans zeg ik hem niet die gelijkmoedigheid toe, welke ik mij nu nog opleg. Hij vereenzelvig hier zijn eigen kolonisatie-plannen van nederlandse boerenarbeiders met die kolonisatie, welke de heer PYTTERSEN bepleit; volgens hem staat deze naast en met hem tegenover de opvatting van „de wetenschap'', „dat de Europeaan in de tropen geen lichamelijken arbeid kan verrichten''.

Reeds één aanhaling uit PYTTERSEN's artikelen volstaat om de ongerijmdheid van deze vereenzelviging aantoonen:

„Iedere dergelijke kolonisatie hoe goed ook voorbereid zal — enkele uitzonderingen daargelaten — mislukken, indien de kolonist zijn lichaamskracht moet aanwenden voor het productief maken van den grond, het onderhoud en het oogsten der gewassen... Een dergelijke kolonisatie m. i. slechts dan mogelijk zoodra de fysieke

kracht van den kolonist wordt vervangen door mechanische...." (Jaargang I, 2e deel, bl. 375).

Het is dan ook mechaniseering van den tropischen landbouw, waarvan de heer PYTTERSEN voor Suriname heil verwacht:

„In Suriname zal terrein gevonden worden van groote uitgestrektheid en zoodanige samenstelling dat daar sterke zware machines op den duur zullen zijn te benutten waardoor het percentage noodige levende kracht zal afnemen en de kosten van het product zullen verminderen" (jaargang II bl. 461, iuncto bl. 466: men moet trachten te komen „tot de wetenschap met welke soorten... gewassen bij het bezigen van een *minimum* „levende kracht" een *maximum* product verkregen wordt").

„Zoolang de Surinaamsche ondernemingen de oude methode van werken met vrijwel uitsluitend handenarbeid moeten toepassen, zoolang zij niet beschikken over meer werkkapitaal om de cultuur tot een hoog peil op te voeren, zal steeds op werkloonen moeten worden beknipt... Die methode leidt ten slotte toch tot ondergang" (ibid. bl. 611 v.).

Het is duidelijk, dat hier van den grooten landbouw sprake is, niet van den kleinen, gelijk de hollandsche boeren en, na ommekomst van hun contracttijd, Britsch-Indiërs en Javanen dien uitoefenen. En in *dit* verband, geheel afwijkend van 's heeren LEYS' gedachtengang, sprak inderdaad ook de heer PYTTERSEN van „europeesche kolonisatie", echter van eene, „geschoeid op moderne basis" (ibid. bl. 33):

De huidige landbouwtechniek maakt het z. i. mogelijk, de fysieke kracht van den kolonist te vervangen door mechanische en hierdoor treedt de europeesche kolonisatie „in een geheel nieuw licht" (jaargang I, 2e deel, bl. 375).

„Het type kolonist dient op een hooger peil te staan dan de vroegere, van hem zal meer kennis worden vereischt, zoowel op mechanisch als op landbouwkundig gebied, terwijl den hem ter zijde staanden kleurling-arbeider eenige kennis moet worden bijgebracht om trent de behandeling der diverse werktuigen" (ibidem bl. 376).

Europeesche kolonisten dus als een soort opzichters voor het grootbedrijf; en de massa van het gekleurde werkvolk te recruteeren op Java, dat per jaar, een tienduizend zielen leveren kan. (jaargang II, bl. 149 v. en 611)

Suriname opnieuw met plantages bedekt, maar dan technisch superieur uitgerust, met handenarbeid sparen-

de en vervangende groote machines, met javaansche lagere, het zware werk doende en met europeesche hooger geschoolde en toezicht houdende arbeiders, ziehier het ideaal van den heer PYTTERSEN, dat deze verwezenlijkbaar acht en dat hem, de uitgestrektheid der kolonie en de hieruit voortvloeiende noodzakelijkheid van een betrekkelijk groot aantal benoodigde Europeanen in aanmerking genomen, inderdaad het recht geeft van europeesche kolonisatie op moderne basis te spreken.

Nagenoeg niets in deze beschouwingen spreekt van gelijkgezindheid met den heer LEYS. Tenzij deze zijn oude idealen van door nederlandsche boerenarbeiders in Suriname eigenhandig uitgeoefend klein-boerebedrijf tersluiks voor dat van den heer PYTTERSEN, die mikt op groot-landbouwbedrijf met javaansche boerenarbeiders onder toezicht van Nederlanders, mocht hebben ingeruild. Dan ware echter een waarschuwing aan de *Standaard*-lezende boerenarbeiders in Nederland niet van onpas. Vooralsnog zijn zij in Suriname niet van noode. PYTTERSEN's moderne grootbedrijven zijn er nog niet en de arbeiders van „hooger peil”, met kennis van techniek en tropische cultures, worden nog niet gevraagd. En komt er eens vraag naar hen, dan zal deze waarschijnlijk uit andere kringen dan waarop de heer LEYS tot nu de oogen richtte moeten worden bevredigd.

Het probleem, dat deze onvermoeide, met de beste bedoelingen bezielde, maar ook alleen om deze reden respectabele kampioen aan de orde blijft stellen, is voorshands nog van bescheidener afmeting dan de weidsche verschieten, die ook voor den leek in den tropischen landbouw de aantrekkelijkheid van PYTTERSEN's artikelen uitmaken.

Het is eenvoudig dit, of men verantwoord is, een honderd of meer nederlandsche boerenjongens naar Suriname te lokken met het uitzicht op een bestaan, beter dan het moederland hun belooft.

Neen, zegt nog steeds wat bekend is van het moeizaam tobben der hollandsche boeren bij Paramaribo.

Het *Koloniaal Verslag* 1920 bevat voor het eerst sinds

1909, dank zij een aansporing van het Eerste-Kamerlid *Van Kol*¹⁾, weder eenige gegevens over hen. Een kort stukje historie eerst, zeker om de in elf jaren zwijgens wat verflauwde herinnering der *Verslag*-lezers optefrischen. En daarna dit:

„Bij een in Mei 1920 gehouden telling is gebleken, dat het aantal boeren en hunne afstammelingen, die het aloude bedrijf zijn getrouw gebleven, op 275 kon worden gesteld, waaronder er nog 204 voorkomen van zuiver Europeeschen oorsprong.

„Enkele verspreid levende afstammelingen van deze kolonisten, die zich met de overige bevolking reeds lang hebben vereenzelvigd, worden hier buiten rekening gelaten.

„Over het fysiek en den algemeenen gezondheidstoestand van deze kolonisten valt niet anders te vermelden, dan hetgeen daaromtrent reeds is aangevoerd in bijlage M4 van het Koloniaal Verslag van 1908.

„Malaria en filariosis komen slechts sporadisch onder hen voor, de mijnwormziekte evenwel is zeer sterk onder hen verspreid en de anemische toestand waarin zoovelen verkeerden, is ongetwijfeld voor een groot deel het gevolg van die parasitaire ingewandsziekte.

„Melaatschheid is vastgesteld in drie gevallen, alle in dezelfde familie.

„De toestand van de boeren is over het algemeen nog steeds niet bevredigend. De melkverkoop, waarvan de boeren hoofdzakelijk bestaan, verschaft op zich zelf slechts een bescheiden bestaansmiddel en alleen zij, die naast de melkerij het klein landbouw-bedrijf uitoefenen en daarmede in de laatste jaren goede prijzen behaalden, of melk leveren aan groote instellingen te Paramaribo, genieten zekere welvaart.

„De waterafvoer van hunne landerijen laat nog veel te wenschen over, terwijl de rundveestapel — de voornaamste rijkdom van deze kolonisten — nog grootendeels bestaat uit een veeslag, dat per lactatie-periode nauwelijks 600 L. geeft, dat is bijna een vijfde van hetgeen een goede Hollandsche koe levert”.

Hier staat niet veel, maar toch wel iets in. Het *Koloniaal-Verslag* behoort terugtekeeren tot zijn oude gewoonte om in tekst of bijlagen precieze cijfers ook over grondbezit en veestapel te geven. Op althans zooveel attentie van het gouvernement hebben de boeren en wie belang in hen stellen nog wel recht. Wat hier geboden wordt maakt den indruk van een onwillig zich eraf maken door een bureau-heer, die voor een elfjarig verzuim een tik op de vingers kreeg.

¹⁾ Zie *Aanhangsel tot het Verslag van de Handelingen der Eerste Kamer*, 1919—1920, no. 3.

Er staat toch wel iets in.

De heer LEYS had in zijn *Standaard*-brieven (van 25 November en 1 December 1920) geïnformeerd, wat ik met de degeneratie en met de vernegering, die bij de boeren zou zijn waartenemen, toch bedoeld had. Herlezing van mijn vorig artikel had hem dit duidelijk kunnen maken. En nu getuigt het *Koloniaal Verslag* opnieuw van hun, aan de mijnwormziekte toegeschreven, bloedarmoede. En van de vernegering spreekt het ook: in Mei 1920 bij 71 van de 275, wat men vergelijken moge met de mededeeling van den heer LEYS, dat van de 51 gezinnen 7 kinderloos zijn en van de overschietende 44 er 38 van zuiver nederlandsch bloed zijn gebleven. De twee tellingen hebben niet dezelfde methode gevolgt en zijn hierom onderling niet goed vergelijkbaar; rust er wat kinderzegen op de zes gemengde gezinnen en is er vernegering ook reeds bij de kinderlooze, dan behoeven de beide opgaven niet ver uiteentelopen.

Maar wat het voornaamste is: „de toestand van de boeren is over het algemeen nog steeds niet bevredigend”.

Ergo: een bewijsgrond ten gunste van nieuwe kolonisatie kunnen de reeds aanwezige boeren uit eigen toestand niet bijbrengen.

En nieuw aangevoerde boeren uit het moederland zouden moeten werken onder soortgelijke omstandigheden.

Omstandigheden van mededinging met tropische immigranten, die misschien alleen dan niet hinderlijk zou zijn als zij aanstonds konden gaan produceeren voor de wereldmarkt, wat aan hun bedrijf een geheel ander karakter zou geven dan dat der melkslijtende en groentetelende boeren bij Paramaribo, maar waarvoor alle scholing hun ontbreekt.

Omstandigheden in de tweede plaats van klimatologischen aard.

In zijn eersten *Standaard*-brief aan mijn adres verontschuldigt zich de heer LEYS, dat hij mijn artikel van September 1919 niet op den voet heeft gevolgd, „slechts hier en daar een greep” erin gedaan heeft, en verklaart hij zich bereid om al mijn „uitspraken en beweringen . . . onder

de oogen te zien; de schrijver geve mij maar op, waarin ik tekort schiet”.

Welnu, over kleinigheden mag geen polemist vallen. Ook ik veroorloof mij, van mijns tegenstanders repliek een en ander te laten zwemmen.

Doch op één punt is hij zeker te kort geschoten. Met geen woord toch maakte hij gewag van het m. i. krachtig argument tegen nederlandsche boerenkolonisatie in Suriname, dat ik putte uit de ervaringen van elders, die de *Verein für Sozialpolitik* in het 147ste deel zijner *Schriften* te boek heeft doen stellen en die, voorzoover zij met surinaamsche toestanden vergelijkbaar en dus voor het vochtig tropisch laagland van Suriname bruikbaar materiaal bevatten, dit soort klimaat voor europeesche boeren-kolonisatie fnuikend moeten doen achten.

Een der medewerkers aan dien bundel monografieën, DR. KARL SAPPER, hoogleeraar in de aardrijkskunde aan de universiteit te Würzburg, heeft zeer onlangs het onderwerp andermaal behandeld ¹⁾. Niet speciaal voor Suriname natuurlijk. Met het oog op de thans voor Duitschland klemmende vraag, waarheen Duitschers, ook Duitse landarbeiders, in de naaste toekomst zouden kunnen emigreeren. Kieschkeurig nu kunnen in dit opzicht de Duitschers niet zijn. SAPPER voelt dit. Toch is de strak gehouden lijn van zijn betoog: schuwt, landarbeiders, het tropische laagland!

¹⁾ Zie zijn *Auswanderung und Tropenakklimatisation*, Kabitsch & Mönnich, Würzburg 1921. Men raadplege m. u. bl. 11, 13, 34 v., 50 v. en 77 v.